

Bezoekadres: Koppelingsweg 10, 6673 DT Andelst
Postadres: postbus 599, 4001 AN Tiel
T 06-51 46 92 06
I www.waterschaprivierenland.nl/wos
E M.SecretariaatWoS@wsrl.nl

Provincie Gelderland
T.a.v. Martin Kaal
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

<i>Datum:</i>	<i>Uw kenmerk:</i>	<i>Ons kenmerk:</i>	<i>Behandeld door:</i>
3 september 2020	2020-009843	WOS-PU-2020083247-02	Johannes Hassing

Onderwerp:
Aanvullende gegevens Wnb vergunning zaaknummer 2020-009843

Geachte heer Kaal,

Naar aanleiding van uw brief van 17 augustus 2020 met daarin het verzoek om aanvullende gegevens voor de vergunning Wnb, stuur ik u de gevraagde gegevens. Hierna wordt ingegaan op de door u aangegeven punten.

De vragen en beantwoording zijn te vinden in de tabel in bijlage 1. Een aantal punten zorgen ervoor dat de Passende Beoordeling zal worden aangepast. Bij de punten waar dit het geval is, is dit aangegeven in de kolom beantwoording. Deze aanpassingen worden gedaan na de terinzagelegging van de ontwerpbesluiten ten behoeve van de definitieve besluitvorming.

Mocht u nog vragen hebben over deze aanvullende gegevens of de vergunningaanvraag, dan kunt u contact met mij opnemen op telefoonnummer +31 6 12 08 94 88 of via email j.hassing@witteveenbos.com.

Met vriendelijke groet,
Johannes Hassing

Bijlage
Beantwoording vragen aanvullende gegevens

Afschrift

Bijlage 1

Nr	Opmerking	Beantwoording
1	<p>Als afstand voor de beoordeling wordt 300 meter vanaf de dijk genomen. Graag nader onderbouwen dat de 300 meter reikt voor de relevante soorten en functies, en ook waarom 300 meter vanaf de dijk is genomen en niet 300 meter vanaf het gehele tijdelijke ruimtebeslag.</p>	<p>In paragraaf 5.2.1 is de 300m grens onderbouwd: "Deze afstand is gekozen omdat binnen deze afstand de effecten van de dijkversterking voornamelijk optreden (ruimtebeslag, licht, geluid, trilling, zie hierna) met een zekerheidstoeslag." De 47dB(A) geluidscontour (algemeen geaccepteerde grenswaarde voor broedvogels van open terreinen, het gebied is een open terrein) ligt op maximaal 215 meter (trillen van damwanden), de verstoringcontour van licht ligt op 60 meter. Optische verstoring kan verder reiken, maar zichtlijnen worden op veel plekken onderbroken waardoor geen sprake is van optische verstoring. Deze grenzen zijn onafhankelijk van de relevante soorten en functies, omdat het de verstoring als uitgangspunt neemt.</p>
2	<p>Verdroging/vernating staat beschreven in paragraaf 5.7 van de passende beoordeling.</p> <p>a. Graag nader onderbouwen dat voor de kamsalamander door de verlaging van de grondwaterstand geen negatief effect optreedt.</p> <p>b. Verdroging dan wel de effecten door vernating op de aanwezige vegetatie zijn naast de kamsalamander en de bever niet nader uitgewerkt. Graag toevoegen dan wel nader onderbouwen.</p>	<p>Algemeen: Bij het opstellen van de voortoets was er nog geen sprake van hydrologische effecten. Deze zijn pas tijdens het opstellen van de PB naar voren gekomen. Daardoor is in feite eerst in de PB onderbouwd of en zo ja op welke soorten en locaties effecten optreden en waar niet. Dit had met terugwerkende kracht in de voortoets overgenomen moeten worden maar dit is helaas onvolledig gebeurd (wel een kruisje in de eindtabel met effect maar geen onderbouwing). De voortoets wordt hierop aangepast.</p> <p>a: Verdroging is een relevant effecttype buitendijks, dus voor Natura 2000-gebied. Binnendijks is er geen sprake van verdroging, mogelijk iets vernating. Effecten van verdroging op leefgebied van kamsalamander zijn vanuit de voortoets als relevant aangemerkt (tabel 4,3 natuuroets, tabel 5.1 PB). In welke mate er sprake is van verdroging staat in paragraaf 5.1.5 van de PB. Dit is over algemeen millimeters tot een paar centimeters, in normale en diepe plassen nog een factor kleiner (en daarmee niet meet of merkbaar). Alleen ondiepe plassen die nu net niet droogvallen in de zomer kunnen in de zomer wel droogvallen. Effecten van verdroging zijn in paragraaf 5.7 van de PB behandeld. Leefgebied voor kamsalamander is in het gebied waar verdroging of vernating optreedt alleen aanwezig in dijksectie 16b en 17 in de vorm van voortplantingsbiotoop (diepere plassen) en landhabitat. In de laatste alinea van paragraaf 5.7 is onderbouwd waarom er geen effecten optreden op dit habitat en de aanwezige individuen.</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
		<p>b: Zie ook toelichting bij punt a. Voor bever zijn negatieve effecten uitgesloten op pag. 37 en voor meervleermuis op pag. 38 (vegetatie wortelt dieper dan verdroging optreedt). In paragraaf 5.7 is verder onderbouwd dat de buitendijkse natuurwaarden bestand zijn tegen dergelijke veranderingen in de grondwaterstand (enkele cm's), er zijn geen droogtegevoelige habitats aanwezig. Dat is ook het geval bij dijksectie 16a, waar de verlaging van de grondwaterstand groter is. Daarom zijn negatieve effecten van verdroging op natuurwaarden (=ook vegetatie) en soorten die van die natuurwaarden gebruik maken uitgesloten. Vernatting treedt alleen binnendijks mogelijk op, en daar is geen Natura 2000-gebied. In het kader van externe werking voor soorten is dit wel meegenomen in de voortoets en is de conclusie is herhaald in de Passende Beoordeling. Negatieve effecten op vegetatie van Natura 2000-gebied zijn er dus niet.</p>
3	<p>Broedvogels: a. Het geschikte habitat voor broedvogels is gebaseerd op Sierdsema H. 1995 (Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04, tweede, licht herziene druk, 1999) of nadere onderbouwingen. Echter blijkt uit de NDFF dat dodaars, ijsvogel, watersnip en oeverzwaluw toch binnen diverse dijksecties waargenomen zijn, broedende of broedgelieerd. Graag nader onderbouwen hoe op basis van de gestelde methodiek in de passende beoordeling het voorkomen van de soorten dan wel aanwezige broedgevallen en de effecten daarop met zekerheid uit te sluiten zijn.</p>	<p>De soorten zijn met nest-indicerende gedragingen inderdaad bij de dijk waargenomen, echter buiten het ruimtebeslag (permanent en tijdelijk) van de dijk. Broedgebied van deze soorten binnen het ruimtebeslag is op basis van benodigd en aanwezig habitat uitgesloten en de waarnemingen spreken dat niet tegen. Er zijn dus geen effecten van het permanent of tijdelijk ruimtebeslag op deze soorten. Verstoring is wel mogelijk en daarom ook beoordeeld waarbij waarnemingen uit de NDFF van broedend of broedgelieerd wel zijn betrokken. Uit de beoordeling blijkt dat significant negatieve effecten niet optreden. De negatieve effecten worden gemitigeerd.</p>
4	<p>Niet-broedvogels: a. Graag nader onderbouwen of bij alle telvakken slaapplaattellingen uitgevoerd zijn en of de gegevens van slaapplaattelling gebruikt zijn en hoe met zekerheid een rustgebied en slaapgebied voor soorten als aalscholver, kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolvans, grauwe gans, brandgans, smient, scholekster, Kievit, grutto, wulp en tureluur uit te sluiten zijn. b. Een onderbouwing dat er geen essentieel leefgebied aanwezig is binnen de verstoringscontouren binnendijks ontbreekt. Graag nader onderbouwen, rekening houdende met de nadere toelichting over, van, voor betekenisvolle aantallen en waarnemingenclusters. c. Bij geluid (paragraaf 6.4.4) wordt in percentage de bijdrage van de telvakken op de totale populatie berekend. In de beoordeling bij geluid van niet-</p>	<p>a. Alleen voor grauwe gans, kolvans, brandgans, toendrarietgans zijn in het aanwijzingsbesluit specifiek doelen opgesteld voor rustplaatsen. Voor deze soorten zijn slaapplaattellingen uit de telvakken beschikbaar en gebruikt in de beoordeling (bijvoorbeeld grauwe gans op pag. 238). Voor de overige soorten is het leefgebied als geheel beoordeeld met gebruikmaking van de beschikbare algemene telgegevens. Voor veel soorten zijn effecten uitgesloten vanwege afwezigheid van leefgebied binnen de verstoringscontouren of voldoende uitwijkmogelijkheden voor tijdelijke verstoring. Indien significant negatieve effecten niet zijn uitgesloten (op slaapplaatsen of het leefgebied als geheel), is mitigatie beschreven in paragraaf 8.3.2. Onderdeel van deze maatregelen voor bepaalde soorten is om niet te werken tussen zonsondergang en zonsopkomst om rustende dieren niet te storen.</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
	<p>broedvogels zijn de cijfers van de volledige telvakken gebruikt ondanks dat het ruimtebeslag en de verstoringsgrenzen niet het gehele telvak beslaan. Er is niet teruggerekend welk percentage oppervlak van een telvak verstoord is en welk percentage van aantallen vogels daarbij hoort. Deze benadering geeft daarom een worst-case scenario in de effectbeoordeling. De worst-case scenario om het gehele telvak te betrekken is akkoord. Niet inzichtelijk is echter op basis waarvan dit percentage genomen. Graag nader onderbouwen. Als voorbeeld onderstaande vragen om de vraagstelling te verduidelijken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zijn de relevante telvakken procentueel gerelateerd aan alle telvakken binnen de Rijntakken of mede daarbuiten? - Is het oppervlak (potentieel) geschikt leefgebied van de relevante telvakken procentueel gerelateerd aan het totaal oppervlak (potentieel) geschikt leefgebied van alle telvakken binnen de Rijntakken? - Als geclusterde waarnemingen met name binnen de relevante telvakken zijn gedaan zal een procentuele vergelijking aan de hand van oppervlak niet correct zijn. Hoe is men hiermee omgegaan en is een procentuele vergelijking gemaakt op basis van het aantal van waarnemingen? <p>d. In paragraaf 6.4.8 staat dat het incidenteel droogvallen van de strang/plas niet leidt tot een negatief effect gezien de lage aantallen waarnemingen. Voor de soorten die nabij de doelstelling of onder de doelstelling zitten kan een afname van een klein aantal een (significant) negatief effect hebben. Graag nader onderbouwen waarop een (significant) negatief effect uit te sluiten is.</p>	<p>b. het gebruik van binnendijkse gebieden is in paragraaf 5.2.1 (externe werking) beschouwd.</p> <p>c. De procentuele bijdrage van een telvak is gedaan op basis van de aantallen in het telvak ten opzichte van de aantallen vogels in alle telvakken van Rijntakken. Zie hiervoor ook het voorbeeld fuut: "De telvakken RG1180, RG5111 en RG5112 leveren een totale bijdrage aan totale populatie binnen Rijntakken van 2,10% + 0,89% + 0,25% = 3,24%. Op de totale populatie van 644 is dat 21 vogels." Dus binnen alle telvakken van Rijntakken zijn 644 vogels geteld, binnen de genoemde telvakken 21. Dit maakt dat de genoemde telvakken een procentuele bijdrage aan de totale populatie leveren van 3,24%. Hierbij is niet in oppervlak leefgebied (potentieel) geschikt leefgebied gerekend. Uit de SOVON telgegevens valt niet te herleiden of er clusters van waarnemingen zijn. We hebben dit wel getracht toe te voegen door bij mitigatie op basis van de NDFF gegevens (waarin voor sommige soorten wel duidelijk clusters waarneembaar zijn) concentraties van waarnemingen mee te nemen, zie bijvoorbeeld afbeelding 8.5 uit paragraaf 8.3 in de PB en verder. Hier zijn echter geen procentuele vergelijkingen mee te maken, de aard van de gegevens laat dit niet toe.</p> <p>d. In de beoordeling is niet alleen gekeken naar de aantallen waarnemingen, maar ook naar het gebruik van het gebied. Er staat: "Het gaat echter om zeer lage aantallen en uit de waarnemingen blijkt dat het gebied vooral in het voorjaar gebruikt wordt als rust- en foerageergebied door deze niet-broedvogels. Het incidentele (T=10) droogvallen van de plas in de zomer heeft daarom geen negatief effect tot gevolg." Het droogvallen en het gebruik van het gebied valt dus niet in dezelfde periode en mede op basis daarvan is een (significant) negatief effect uitgesloten.</p>
5	<p>Broedvogels en niet-broedvogels:</p> <p>a. Graag een nadere toelichting over, van, voor betekenisvolle aantallen per soort en of de geraadpleegde gegevens voldoende informatie bevatten om soorten en aantallen daadwerkelijk vast te kunnen stellen dan wel uit te sluiten. De vraagstelling heeft met name betrekking op de soorten die onder de doelstelling blijven, die niet in een gunstige staat van instandhouding verkeren of een sterk dalende trend hebben.</p>	<p>a. De gebruikte gegevens en de methodiek zijn tijdens vooroverleg met de provincie vastgesteld. Voor broedvogels bleek dat de relevante telvakken al langere tijd vacant zijn waardoor lange termijn gegevens van broedvogel aantallen daar missen. Het uitvoeren van een 1 broedseizoen veldonderzoek zou daar geen betekenisvolle aanvulling op zijn omdat aantallen per jaar kunnen fluctueren. Daarom is gebruik gemaakt de habitat analyse i.c.m. de gebruikte literatuur en de NDFF waarnemingen. Omdat er een ruime hoeveelheid NDFF waarnemingen aanwezig waren met een breed verspreidingsgebied is tijdens het vooroverleg</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
	<p>b. Effecten door het permanent ruimtebeslag worden getoetst aan de verstoringafstanden van Krijgsveld 2008. Uitsluiten van effecten door het permanent ruimtebeslag op basis van de afstanden van Krijgsveld, kan echter enkel als het permanente ruimtebeslag gelijk is aan het huidige tracé van de dijk. Dat is niet het geval, waardoor bij het permanente ruimtebeslag de verstoringafstand anders is gelegen in begrenzing dan huidig. Graag nader inzichtelijke maken dan wel onderbouwen.</p> <p>c. Geschikte habitats worden mede beoordeeld aan de hand van het beheer (onder andere extensieve begrazing, intensief maaibeheer), het gebruik (intensief gebruik, recreatie, akker, beperkte vegetatie) en de GVG. Het beheer, het huidig landgebruik en de GVG kan echter fluctueren door de jaren heen. Graag nader onderbouwen dat een geschikt habitat op basis van de beoordeling in de passende beoordeling met zekerheid vast te stellen dan wel uit te sluiten is.</p> <p>d. Een (significant) negatief effect op aanwezige geschikte leefgebieden worden uitgesloten op basis van ontbreken van verspreidingsgegevens van de NDFF en eventueel beschikbare telgegevens van de telvakken. De verspreidingsgegevens van de NDFF kunnen soorten vaststellen, echter niet uitsluiten en de telvakken dateren uit 2012-2017. Door het gebruik van de NDFF en de telgegevens van 2012-2017 kunnen mogelijk soorten of de aantallen ontbreken dan daadwerkelijk het geval is. Er is niet automatisch sprake van een overschatting van de aantallen. Graag nader toelichten waarom de aan/afwezigheid van soorten en aantallen betrouwbaar geacht kan worden en met zekerheid een (significant) negatief effect uit te sluiten is.</p> <p>e. Voor verstoring door licht, geluid en optische zijn een grenswaarden genomen. In de beoordeling naar de effecten ontbreekt echter dat vogels zich binnen de verstoringcontour van licht en de optische verstoring kunnen bewegen. Graag de effecten op (niet-)broedvogels door licht, geluid en optische verstoring herzien danwel nader onderbouwen.</p>	<p>vastgesteld dat hiermee voldoende informatie aanwezig was om de beoordeling mee uit te voeren. Daarnaast is in meerdere slagen continue een worst case benadering aangehouden zodat er geen sprake is van onderschatting van aantallen of effecten. Naar aanleiding van eerdere opmerkingen over de beoordelingscriteria zijn eveneens aanpassingen gedaan waarbij rekening is gehouden met soorten die onder de doelstelling zitten en/of niet in een gunstige staat van instandhouding verkeren/dalende trend hebben. Hiertoe is bijvoorbeeld het schema in paragraaf 7.3.2 en de verdere uitwerking daarna reeds aangepast. Hiermee hebben wij geborgd dat ook negatieve effecten op een enkel individu betekenisvol is als deze soort onder het doel zit en/of niet in een gunstige staat van instandhouding.</p> <p>b. De vraag is ons niet helemaal duidelijk, toch proberen we een antwoord te geven. Bij het beoordelen van het effect van ruimtebeslag is buiten de habitat analyse ook betrokken of de soort daadwerkelijk voorkomt of kan komen binnen dat geschikte habitat. Daarbij is wel de verstoringcontour van Krijgsveld gebruikt. Ter illustratie, er kan direct aan de teen van de dijk wel geschikte vegetatie voor bijvoorbeeld kolgans aanwezig zijn, maar de soort zal daar nooit gebruik van maken als rustgebied omdat deze direct langs de dijk en daarmee binnen de verstoringcontour van de bestaande dijk ligt. In dat geval is de verstoringafstand van Krijgsveld gebruikt om te onderbouwen dat de soort geen gebruik maakt van het gebied binnen het permanente ruimtebeslag en er dus geen effect optreedt. Daarnaast verplaatst de verstoringcontour van de dijk zelf zich niet omdat de weg geen wezenlijk andere ligging of gebruik krijgt. Voor de toekomstige gebruiksfase blijft die contour dus gelijk aan de bestaande.</p> <p>c. Voor de beoordeling is vooral uitgegaan van de huidige situatie in combinatie met visuele checks van (lucht)foto's uit het verleden (wij maken gebruik van een licentie op cyclomedia), waarin tot lange tijd terug foto's en luchtfoto's te raadplegen zijn). Hieruit hebben wij geen grote wijzigingen in landgebruik of beheer vastgesteld anders dan normale fluctuaties die van invloed zijn op de beoordeling.</p> <p>d. Dat klopt, maar voor wat betreft de NDFF zit er ook kracht in de massa van de data. Wij hebben bij aanvang van het project beoordeeld of er slechts enkele gegevens in de NDFF aanwezig zijn of dat er veel data in zat. Dat laatste bleek het</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
		<p>geval. Doordat de database goed gevuld is, is de kans op ontbrekende soorten kleiner. Daarnaast is de beoordeling niet uitsluitend gebaseerd op beschikbare NDFF cijfers, maar op een combinatie van NDFF-cijfers en telgegevens voor zover beschikbaar én het aanwezige habitat.</p> <p>e. De verstoringscontour van geluid geldt als worst-case in de beoordeling, ook voor licht en optische verstoring, omdat deze grens het verst reikt. Hiermee is het verplaatsen van soorten binnen of tussen contouren niet aan de orde in de beoordeling. De verstoringscontouren gelden om aan te geven hoeveel leefgebied disfunctioneel wordt, hoeveel individuen zich daarin zouden kunnen ophouden en dus hoeveel individuen maximaal verstoord raken.</p>
6	<p>Hoe is de uitvoering van de mitigatie, beheer, monitoring en financiering geborgd?</p>	<p>Wij verwachten dat de mitigerende en compenserende maatregelen die wij aangeven worden overgenomen als voorwaarden in de vergunning. Deze vergunningsvoorwaarden worden opgevolgd door het Waterschap en de uitvoerende partijen. Maatregelen die zien op de aanlegfase zijn reeds geborgd middels opname in het uitvoeringsplan, en na vergunningverlening wordt er een ecologisch werkprotocol opgesteld waarmee de aannemer zal werken. Maatregelen die in de gebruiksfase relevant zijn worden door het waterschap uitgevoerd of hiervoor blijft het waterschap verantwoordelijk. De voorgestelde maatregelen vinden voor het overgrote deel plaats op terrein van het waterschap dat ook in beheer is en blijft bij het waterschap. Deze maatregelen zijn ook reeds afgestemd met de beheerder van het waterschap. Hierdoor is de borging zeker. Het aangepast beheer zoals beschreven bij de maatregelen voor kwartelkoning is reeds ingezet (pag 251) en wordt via eisen in pachtcontracten voorgezet. Monitoring wordt niet nodig geacht. De maatregelen zijn onderdeel van het project en worden bekostigd vanuit het project.</p>
7	<p>Na afloop van de werkzaamheden kunnen de leeggevestigde kribvakken weer in gebruik worden genomen en is er geen sprake van permanent effect. Graag nader toelichten of de individuen, vanuit hun alternatieve locaties, de kribvakken waar ze zijn afgevangen weer kunnen bereiken gezien de kleine actieradius van deze soort.</p>	<p>Alleen rivierdonderpad wordt afgevangen. Rivierdonderpadden hebben een beperkte actieradius waarbinnen zij hun leefgebied hebben: 4-48 meter, afhankelijk van de populatiedichtheid. In de PB is verder beschreven dat het dispersievermogen van rivierdonderpad 250 meter is. Van rivierdonderpadden is tevens bekend dat zij soms terugkeren naar de plek waar hun 'huis'-steen oorspronkelijk heeft gelegen. Bij (her-)introductions van rivierdonderpadden is de verspreiding in bovenstroomse richting 0,6-1 km /jaar, en benedenstrooms richting ca 0-1,5 km/jaar (Pihlaja et al.,1998b; Späh & Beisenherz,1986 in Waterstraat 1992). Informatie uit kennisdocument</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
		<p>rivierdonderpad 2007. De afstand van het midden van Loslocatie A naar een volgend kribvak (via de oever en langs de krib) is circa 250 meter, en vergelijkbaar met de kribvakken daar weer naast. Uit bovenstaande volgt dat het aannemelijk is dat rivierdonderpad vanuit naastgelegen kribvakken, maar ook van verder weg binnen enkele jaren terug kunnen komen naar hun oorspronkelijke leefgebied.</p>
8	<p>Graag nader onderbouwen of bij de mitigerende maatregelen rekening wordt gehouden met de exotische riviergrondel. Zijn exotische riviergrondels afwezig in de uitzet kribvakken en worden er maatregelen getroffen om het aanwezige habitat geschikt(er) te maken voor rivierdonderpad en om het habitat onaantrekkelijk te maken voor exotische grondels om zich te vestigen?</p>	<p>Een snelle raadpleging van de NDFF leert ons dat riviergrondel in ieder geval in het verleden in het deel van de Waal nabij Loslocatie A aanwezig was, en wel tot 1993. Er zijn geen nieuwere gegevens in de NDFF bekend. Wel kunnen wij in de mitigerende maatregelen voorwaarden toevoegen hierover. Bijvoorbeeld dat als bij het wegvangen grondels worden aangetroffen, deze niet mee verplaatst worden naar hetzelfde kribvak waar de rivierdonderpad naar wordt verplaatst. En in het kribvak waar de rivierdonderpaden naar verplaatst worden eerst de aanwezige riviergrondel wegvissen. In de kribvakken zelf worden (op de verondieping na de aanleg na) geen (her)inrichtingsmaatregelen genomen, dit valt buiten de scope van de dijkversterking.</p>
9	<p>Graag nader toelichten hoe het omvormings- en regulier beheer van de mitigatiepercelen van de kwartelkoning in de toekomst geborgd wordt om duurzaam geschikt te blijven als habitat voor de kwartelkoning.</p>	<p>De percelen zijn in eigendom van het waterschap en worden omgevormd tot natuurdoeltypen die geschikt zijn voor kwartelkoning. De percelen zijn reeds uit de pacht genomen en er zijn onderhoudsovereenkomsten afgesloten waarin randvoorwaarden opgenomen zijn om te borgen dat de beoogde natuurdoeltypen zich daar gaan ontwikkelen en daarna in stand blijven. De borging vindt dus contractueel plaats.</p>
10	<p>Mitigatie van het effect door het tijdelijk ruimtebeslag op niet-broedvogels dient nader uitgewerkt te worden. Ten aanzien van ruimtebeslag van niet-broedvogels dienen mitigerende dan wel compenserende maatregelen getroffen te worden.</p>	<p>Er is beoordeeld of het tijdelijke ruimtebeslag in combinatie met het permanente ruimtebeslag (de twee treden immers gelijktijdig op) tot negatieve effecten of significant negatieve effecten leiden. Er is na deze beoordeling sprake van de conclusie dat er een negatief effect optreedt op kolgans, grauwe gans en brandgans voor permanent en tijdelijk ruimtebeslag (tabel 7.4 in PB). Er is geen sprake van een significant negatief effect. Ook na cumulatie is er geen sprake van een significant negatief effect voor deze soorten. Ruimtebeslag valt niet te mitigeren en compensatie is bij een negatief effect dat niet significant is niet aan de orde, de soorten zitten ruim boven hun doelstelling. Voor permanent ruimtebeslag is dit expliciet gemaakt in 11.1.1, voor tijdelijk ruimtebeslag staat dit niet expliciet genoemd in 11.2.1. Dit zullen wij nog toevoegen.</p>
11	<p>Bij de mitigatie door verstoring op broedvogels wordt gesteld dat gestart wordt na het broedseizoen, 1 november voor dodaars. Echter wordt mede vermeldt</p>	<p>In 8.2.2 is inderdaad beschreven dat vanwege de combinatie van vergelijkbare mitigerende maatregelen voor niet-broedvogels en het gesloten seizoen vanwege de veiligheid</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
	<p>dat tussen 1 november en 1 april geen werkzaamheden uitgevoerd worden vanwege de veiligheid (periode 15 oktober tot 1 april). Dat wil zeggen dat de start van de werkzaamheden plaatsvindt binnen het broedseizoen en uitwijkmogelijkheden niet kunnen gelden. Rekening houden met broedgevallen tijdens de werkzaamheden is noodzakelijk. Graag nader onderbouwen hoe mitigatie plaatsvindt ten aanzien van broedvogels.</p>	<p>volledige mitigatie van verstoring van broedvogels niet mogelijk is. Het is NIET mogelijk om ALLE effecten te voorkomen. Daarom wordt per dijksectie maximaal één broedseizoen doorgewerkt. De soorten ervaren dus per dijksectie maximaal één broedseizoen verstoring van de werkzaamheden. Doordat bij de beoordeling sprake is van een overschatting van de effecten (zie paragraaf 6.4.4) en niet het gehele telvak (of in dit geval de uiterwaard langs een dijksectie) volledig verstoord wordt maar slechts het oppervlak binnen de veel smallere verstoringscontour, verzekert deze mitigerende maatregel dat broedvogels voldoende kunnen uitwijken binnen het projectgebied. Tijdens dit broedseizoen worden op voorhand geen broedgevallen in het ruimtebeslag verwacht, omdat deze soorten (behalve blauwborst, zie hierna) geen broedgebied hebben in het ruimtebeslag. Blauwborst heeft wel broedgebied in het tijdelijke ruimtebeslag, maar conform de mitigerende maatregelen worden deze bomen niet gekapt.</p>
12	<p>Graag meer informatie verstrekken of monitoring plaats zal gaan vinden, voor welke soorten en maatregelen en met welke methodiek.</p>	<p>Monitoring wordt niet nodig geacht. De maatregelen die zijn voorgeschreven zijn algemeen ingezette maatregelen om effecten zoals van de dijkversterking te mitigeren waarvan de werking in talloze projecten is gebleken. Normaal gesproken neemt een vergunningverlener monitoring op als vergunningvoorwaarde als die dat nodig acht. Uitwerking hiervan vindt niet plaats in PB maar wordt uitgewerkt in een ecologisch werkprotocol om te voldoen aan de vergunningvoorwaarden.</p>
14	<p>Effecten HR-soorten: Met betrekking tot de bever ontbreekt trilling in hoofdstuk 7 (effectbeoordeling) van de passende beoordeling, ondanks dat in hoofdstuk 6 staat dat een negatief effect aan de orde kan zijn. Graag toevoegen/aanvullen.</p>	<p>In 6.2.5 staat beschreven dat trillingen in de basis geen extra effecten toevoegen die beoordeeld moeten worden buiten het effect van geluid (omdat verstoring door geluid verder reikt, en daarvan wordt beoordeeld wat het effect is). "Dit is anders voor soorten die geen gehoororganen hebben of soorten in het water." Hiertoe behoort bever niet. Bever heeft een gehoororgaan. Bever is 's nachts actief en bevindt zich overdag in holen of burchten boven water. 's Nachts bevindt bever zich wel in het water, maar 's nachts wordt niet geheld. Overdracht van trilling van grond naar water is uitgesloten. Zie hiervoor de beoordeling bij vissen.</p>
15	<p>Effecten Broedvogels: Bij § 6.3.3 staat: <i>"Uit tabel 6.2 blijkt dat er mogelijk geschikt habitat voor kwartelkoning ligt binnen het ruimtebeslag van het dijkontwerp bij dijksecties 1, 2 en 6 tot en met 16"</i>. Echter bij hoofdstuk 7 van de passende beoordeling (pagina 207) staat dat: <i>"de kwartelkoning potentieel geschikt broedhabitat heeft binnen het ruimtebeslag bij dijksecties 1, 2, 4, 6, 8 tot en met 17 en binnen het</i></p>	<p>Paragraaf 6.3.3 gaat over het tijdelijk ruimtebeslag van de loslocaties. De zin "Uit tabel 6.2 blijkt ... tot en met 16." is hierin niet relevant, want deze gaat over het permanente ruimtebeslag en tabel 6.2 gaat over HR soorten en niet over Vogelrichtlijn soorten. Deze zin zal worden verwijderd.</p> <p>Zowel in paragraaf 6.3.1 (permanent ruimtebeslag, tabellen 6.6, 6.7 en 6.8), paragraaf 6.3.2 (tijdelijk ruimtebeslag</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
	<p><i>tijdelijke ruimtebeslag bij dijksecties 1 tot en met 17". Graag het verschil nader toelichten.</i></p>	<p>werkstroken, tabellen 6.9, 6.10 en 6.11) en paragraaf 6.3.3 (tijdelijk ruimtebeslag loslocaties, tabel 6.13) worden dezelfde dijksecties genoemd als in Hoofdstuk 7. De effectbepaling en effectbeoordeling kloppen met elkaar.</p>
16	<p>Effecten Broedvogels: Graag ontvangen we het totale oppervlakte van geschikte broedhabitats voor kwartelkoning binnen het ruimtebeslag van depotlocatie A, B, D, E en G. In hoofdstuk 7 wordt verwezen naar tabel 6.15. Deze tabel brengt geen duidelijkheid.</p>	<p>Tabel 6.15 is inderdaad niet de juiste verwijzing. Hier moet naar Tabel 6.14 verwezen worden, dit zullen wij aanpassen. Tabel 6.14 geeft aan dat het opp (ha) potentieel geschikt habitat voor kwartelkoning binnen tijdelijke loslocaties is opgenomen bij de werkstroken. De depotlocaties zijn daarbij niet los inzichtelijk gemaakt, maar onderdeel van de oppervlakte voor werkstroken. Deze oppervlakte staat in tabel 6.11 (totaal is 10,27ha). Hiermee is beoordeeld, zoals in 7.3.1, pag. 207. Dat de beoordeling van het ruimtebeslag door de loslocaties is opgenomen in de beoordeling van de werkstroken staat ook op pag. 208 van de PB.</p>
17	<p>Effecten Broedvogels: Met betrekking tot de watersnip wordt bij paragraaf 6.3.1 beschreven dat dijksectie 9 geschikt is, echter wordt daar bij de conclusie van de effectbepaling en het vervolg in de passende beoordeling niets mee gedaan. Graag aanvullen dan wel nader onderbouwen.</p>	<p>Op pagina 84 in de laatste alinea voor de conclusie is gebruik van het potentieel geschikt habitat in dijksecties 8 en 9 door watersnip uitgesloten.</p>
18	<p>Effecten Broedvogels: In hoofdstuk 6 van de passende beoordeling staat met betrekking tot watersnip: <i>"Bij dijksectie 6 zijn zes waarnemingen bekend van watersnip in het broedseizoen. Deze waarnemingen zijn echter allen dicht bij de dijk. Vanwege de nabijheid van de dijk en de daar van uitgaande verstoring zijn deze waarnemingen niet van watersnip in geschikt broedbiotoop. Wel kan dit gebied een bijdrage leveren als foerageergebied. Daarnaast is een waarneming bekend uit 2016 van een watersnip in potentieel geschikt broedbiotoop, in de broedperiode. Ter hoogte van de laad- en loslocatie bij dijksectie 7 is een waarneming bekend van een mogelijk broedgeval".</i> In hoofdstuk 7 van de passende beoordeling (pagina 113/114) staat echter: <i>"Bij dijksectie 6 zijn 3 waarnemingen uit 2017 bekend op het eiland Veurlent, buiten het broedseizoen. Deze zijn dan ook niet broedt gelieerd. Bij dijksectie 10 zijn 4 waarnemingen bekend van watersnip, welke allen buiten het broedseizoen zijn gedaan. Deze waarnemingen zijn niet relevant voor de beoordeling van effecten op de broedvogel watersnip. Bij aanvang van dijksectie 12 is een waarneming bekend van vijf watersnippen in geschikt broedhabitat, in het broedseizoen, in 2019. Deze waarneming ligt op 215 meter van de</i></p>	<p>De eerst geciteerde tekst komt uit Hoofdstuk 6 paragraaf 6.3.4: verstoring door geluid, de tweede tekst komt niet uit Hoofdstuk 7, maar uit Hoofdstuk 6 paragraaf 6.3.7 optische verstoring.</p> <p>De tekst in 6.3.7 gaat over optische verstoring, en beschouwt of er aanvullend op hetgeen wat beoordeeld is in 6.3.4 nog effecten mogelijk zijn door optische verstoring. Daarom worden hier andere waarnemingen benoemd, dit zijn namelijk waarnemingen die buiten de relevantie voor geluidsverstoring vallen. Aanvullende effecten van optische verstoring zijn echter uitgesloten in paragraaf 6.3.7. In Hoofdstuk 7 worden de effecten zoals bepaald in paragraaf 6.3.4 beoordeeld.</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
	<p>werkzaamheden. Theoretisch zou hier een negatief effect op kunnen treden gezien de matige gevoeligheid voor optische verstoring van 100-300 meter. Echter op de afstand waar de werkzaamheden plaatsvinden (215 meter) is in de huidige situatie sprake van gebruik van de dijk door diverse soorten voertuigen, waaronder ook vrachtwagens en landbouwvoertuigen. De aanwezigheid van dumpers, kranen en ander materieel op de dijk zal op deze afstand niet wezenlijk anders worden ervaren. Er treedt geen negatief effect op het broedbiotoop van watersnip op in dijksectie 12". Graag nader onderbouwen dan wel aanpassen waar de ongelijkheid in teksten vandaan komt en op basis waarvan een broedgeval met zekerheid uit te sluiten is.</p>	
19	<p>Effecten Broedvogels: Met betrekking tot de zwarte stern graag de verstoringafstand vermelden met bronvermelding(en) en paginanummers of een nadere onderbouwing.</p>	<p>Als verstoringsgrens voor geluid is 47dB(A) gebruikt; de verstoringsgrens voor broedvogels van open gebied (eerste zin paragraaf 6.3.4). Hier staat een literatuurverwijzing bij. Dit is ook voor zwarte stern gebruikt welke een soort is van open en halfopen landschap. In paragraaf 6.3.7 in de paragraaf zwarte stern wordt per abuis in de eerste regel naar watersnip gerefereerd, dat wordt verwijderd. Voor de verstoringafstand geeft Krijgsveld voor zwarte stern geen afstand, dit hebben wij ook weergegeven en dat de soort het meest gevoelig is voor land- en water recreatie. Daarom is voor zwarte stern daar vervolgens vanuit het worst case principe beoordeeld dat optische verstoring aanvullend verstoring kan opleveren ten opzichte van de geluidverstoring.</p>
20	<p>Effecten Broedvogels: Ter hoogte van dijksectie 4 is een waarneming van oeverwaluw bekend op de uiterste hoek van de nevengeul. Daarnaast is bij een Broedvogel Monitoringsproject een waarneming van 5 broedgevallen in 2018 bekend binnen de verstoringcontour. Het maximale aantal individuen dat is waargenomen bedroeg in 2018 19 en in 2019 4. Onduidelijk is of er nu wel of geen (significant) negatief effect te verwachten is. Graag nader toelichten.</p>	<p>Er wordt beschreven dat er waarnemingen zijn van broedgevallen binnen de verstoringcontour bij de dijksecties 1 t/m 4 en bij dijksecties 10 t/m 13. In tabel 6.20 zijn de aantallen per jaar weergegeven, zowel broed als broedgelieerd. Effecten zijn in Hoofdstuk 7 beoordeeld, zie 7.3.2 onder 'oeverwaluw': "Als gevolg van geluid treedt daarom geen significant negatief effect op. Wel treedt er een negatief effect op. Dit effect zal worden gemitigeerd". Hier staat echter een onjuist aantal als worst-case. Dit wordt verbeterd naar 24 (conform tabel 6.20). De conclusie verandert echter niet omdat oeverwaluw meer dan 300 broedparen boven het doel zit en de instandhouding gunstig is.</p>
21	<p>Effecten Niet broedvogels: In paragraaf 6.4.4 staat: "Voor de binnendijkse telvakken geldt dat in paragraaf 5.1.2 is vastgesteld dat er geen essentieel leefgebied voor Vogelrichtlijnsoorten ligt binnen de verstoringcontouren. De binnendijkse gebieden worden</p>	<p>In plaats van 5.1.2. moet er 5.2.1 staan. Dit wordt aangepast.</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
	<p>daarom niet verder beoordeeld". De verwijzing naar paragraaf 5.1.2 is incorrect.</p>	
22	<p>Effecten Niet broedvogels: In tabel 6.31 staat dat de pontons D en F potentieel geschikt leefgebied voor aalscholver. In hoofdstuk 7 staat echter ponton A, C, D, E, F en G. Graag het verschil toelichten.</p>	<p>In paragraaf 6.4.3 wordt eerst potentieel geschikt habitat binnen tijdelijke loslocaties, depots en toegangswegen per depotlocatie bepaald (conclusie daarvan in tabel 6.31 en 6.32). Onder 'Aalscholver' in paragraaf 6.4.3 wordt verder beschreven dat de aan te leggen pontons ook tijdelijk ruimtebeslag opleveren op het open water habitat. Tabel 6.33 geeft hier de samenvatting van en geeft aan dat A, C, D, E, F en G beoordeeld zijn voor aalscholver.</p>
23	<p>Effecten Niet broedvogels: Voor de grauwe gans, kolgans, brandgans en toendrarietgans zijn in hoofdstuk 7 gelijke oppervlaktes toegepast. In hoofdstuk 6 staat echter bij de grauwe gans voor het permanent ruimtebeslag een oppervlakte van 2,15 ha en het tijdelijk ruimtebeslag 10,36 ha en 2,39 ha. Graag toelichten waarom bij hoofdstuk 6 andere oppervlaktes een effect ondervinden dan bij hoofdstuk 7.</p>	<p><u>H6 effectbepaling</u> ruimtebeslag (rb = ruimtebeslag, trb = tijdelijk rb)</p> <p>grauwe gans: rb 2,15 ha trb 10,36 ha trb depots 2,39 kolgans: rb 0,83 ha trb 10,36 ha trb depots 2,39 brandgans: rb 0,83 ha trb 10,36ha trb depots 2,39 toendrarietg: rb 0,83 ha trb 6,01 ha trb depots 2,39</p> <p><u>H7 effectbeoordeling</u></p> <p>grauwe gans: rb 2,32 ha (=2,15 ha+asverlegging) trb 10,36 ha trb depots 2,39 kolgans: rb (0,83+0,17 asverlegging=) 1 ha trb 10,36 ha trb depots 2,39 brandgans: rb (0,83+0,17 asverlegging=) 1 ha trb 10,36ha trb depots 2,39 toendrarietg: rb (0,83+0,17 asverlegging=) 1 ha trb 6,01 ha trb depots 2,39 trb asverlegging 0,17ha</p> <p>Hierboven staan de cijfers zoals genoemd in de PB. Er zit een klein verschil in wat in H6 is genoemd en wat in H7 is beoordeeld (rode cijfers). Dit verschil komt door rb van de asverlegging bij dijksectie 17 (0,17 ha). In eerste instantie was namelijk met de provincie afgesproken dat de asverlegging niet als negatief effect beoordeeld hoefde te worden vanwege het feit dat het nieuw te inrichten leefgebied meegeteld mocht worden. Dit werd later teruggedraaid, waardoor de asverlegging alsnog verwerkt is. In de tekst is dit in hoofdstuk 7 terecht gekomen (bijvoorbeeld pag. 217). In H7 is het totale ruimtebeslag, dus inclusief asverlegging, beoordeeld. Wij zullen in hoofdstuk 6 ook deze 0,17 ha terug laten komen, dat maakt het wel duidelijker.</p> <p>Voor toendrarietgans is het ruimtebeslag van de asverlegging abusievelijk dubbel meegeteld; namelijk als permanent ruimtebeslag en als tijdelijk ruimtebeslag. Er is dus iets minder tijdelijk ruimtebeslag voor toendrarietgans dan nu op pagina 222 staat beschreven. Dit verandert niets aan de</p>

Nr	Opmerking	Beantwoording
		conclusie dat (significant) negatieve effecten als gevolg van het tijdelijk ruimtebeslag zijn uitgesloten.
24	Effecten Niet broedvogels: Voor de toendrarietgans is niet duidelijk of dijksectie 7 nu wel of niet geschikt is voor deze soort. Graag nader toelichten.	Voor het permanent ruimtebeslag van de dijk is dijksectie 7 niet relevant; het permanente ruimtebeslag van de dijk heeft in dijksectie 7 geen effect op het leefgebied van de toendrarietgans. Voor de beoordeling van tijdelijk ruimtebeslag geldt dezelfde beoordeling als de beoordeling voor plas-drassituaties in de beoordeling van de grauwe gans (zie pagina 151), dat een deel wel geschikt is. Deze conclusie staat ook weergegeven in tabel 6.30. In H7 (effectbeoordeling) is dijksectie 7 beoordeeld vanwege tijdelijk ruimtebeslag.
25	Effecten Niet broedvogels: In paragraaf 6.4.2 staat bij meerkoet in tabel 6.30 de dijksecties 1 t/m 17 met uitzondering van dijksectie 3. In de tekst staat echter dijksecties 1 tot en met 6, 9 en 11 tot en met 17. Graag het verschil nader toelichten.	Voor meerkoet geldt dat op basis van de doelclusteranalyse (zie tabel 6.25) niet alle dijksecties potentieel leefgebied bevatten (3 en 7 niet, conform tabel 6.26). - op pagina 132 wordt de tekst hiernaar aangepast. Voor de werkstroken geldt dat op basis van de doelclusteranalyse (zie tabel 6.28 en 6.29) meerkoet in alle delen potentieel habitat heeft. - op pagina 152 wordt de tekst hiernaar aangepast. De berekeningen van het ruimtebeslag op leefgebied in hoofdstuk 7 zijn juist en de bijbehorende beoordeling en conclusies ook.
26	Effecten Niet broedvogels: Wilde eend Ruimtebeslag werkstroken: Droge graslanden, vochtige graslanden en plas-drassituaties zijn binnen het tijdelijk ruimtebeslag van werkstroken in alle dijksecties aanwezig (zie tabel 6.28). Dit komt niet overeen met tabel 6.29 (dijksectie 8 tot en met 17) en tabel 6.30. Graag nader toelichten.	Onder 'Wilde eend' op pag. 154 is beschreven welke dijksecties in werkelijkheid geschikt zijn voor wilde eend, hierbij is ook de huidige verstoring meegenomen. Uit deze analyse blijkt dat de dijksecties genoemd in de samenvattende tabel 6.30 geschikt zijn. Tabel 6.28 en 6.29 geven de habitattypen en soorten weer die op basis van het typisch gebruik (theoretisch) in de dijksecties kunnen voorkomen, in de tekst wordt besproken dat wilde eend een generalist is, en dus in potentie overal kan voorkomen, ware het niet dat op veel plaatsen al verstoring aanwezig is. Daarom blijven enkel de dijksecties in tabel 6.30 over.
27	Broedvogels/niet-broedvogels: De verstoring/vluchtafstand worden gebaseerd op Krijgsveld, K.L, R.R. Smits, J. van der Winder, Verstoring gevoeligheid van vogels, 23 december 2008. Het rapport wordt veel gebruikt bij het inschatten van de verstoring die optreedt ten gevolge van allerhande recreatieve en andere menselijke activiteiten. Graag nader onderbouwen of deze bron en verstoring/vluchtafstanden representatief zijn voor de voorgenomen activiteiten.	Het klopt dat in Krijgsveld niet dezelfde verstoringbronnen worden beoordeeld als bij een dijkversterking. Krijgsveld is echter wel op dit moment de meest volledige en actuele bron voor het beoordelen van verstoring. In Krijgsveld wordt overigens meestal een minimale en maximale afstand aangegeven. In de Passende Beoordeling is altijd de maximale (worst-case voor verstoring) afstand gebruikt uit Krijgsveld. Door dit te doen hebben wij getracht om met het verschil in activiteit om te gaan.
28	Broedvogels/niet-broedvogels Geluid: Bij de broedvogels (paragraaf 6.3.4) is de grenswaarde voor	Broedende vogels zijn gevoeliger voor verstoring dan pleisterende vogels. Het is algemeen aangenomen dat de

Nr	Opmerking	Beantwoording
	grondverwerking op 150 meter van de werkzaamheden en voor het trillen van damwanden op 215 meter van die locaties. Echter in de paragraaf 6.4.4 (niet-broedvogels) van de passende beoordeling wordt ervan uitgegaan dat voor grondwerkzaamheden de grens van 50 dB(A) ligt op 105 meter en voor trillen van damwanden op 160 meter. Graag het verschil in afstand nader toelichten en of van een worst case situatie uitgegaan is bij de beoordeling van verstoring door geluid.	grenswaarde voor broedende vogels (open terrein, zoals bij de dijk) op 47dB(A) ligt en die voor niet-broedvogels op 50dB(A). Uit de grenswaarde van 47dB(A) zijn de 150 meter en 215 meter afstandsgrenzen voor grondverwerking en trillen van damwanden berekend (paragraaf 6.3.4). Uit de grenswaarde van 50d(B)A zijn de afstandsgrenzen van 105 en 160 meter berekend (paragraaf 6.4.4).
29	Definitielijst ontbreekt met daarin tenminste verstoringscontouren, verstoringsafstand, effectencontour, uitwijkmogelijkheid, vluchtafstand.	Deze definitielijst zullen we toevoegen.